

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

YAVUZ ÖZDEN/TÜRKİYE DAVASI
(Başvuru No. 21371/10)

KARAR

1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi • Mülkiyete saygı • İdarenin başvuranın arazisini, başvuranın zararına olacak şekilde yasa dışı olarak işgal etmesi • Resmi kamulaştırma kurallarının ihlal edilmesi suretiyle ve tazminat ödenmeksizin kamulaştırmaz el atma

STRAZBURG

14 Eylül 2021

Kesinleşme Tarihi

14 Aralık 2021

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

Özden/Türkiye davasında,

Başkan

Jon Fridrik Kjølbros,

Hâkimler

Carlo Ranzoni,

Aleš Pejchal,

Egidijus Kūris,

Pauliine Koskelo,

Marko Bošnjak,

Saadet Yüksel

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith’in katılımıyla, Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde bulunan ve Türk vatandaşı Yavuz Özden’in (“*başvuran*”) 30 Mart 2010 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’nin (“*Sözleşme*”) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuruyu (no. 21371/10), Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesine ilişkin şikâyetin Türk Hükümetine (“*Hükümet*”) bildirilmesine ve başvurunun geri kalanının kabul edilemez olduğuna ilişkin kararı,

Tarafların görüşlerini dikkate alarak,

6 Temmuz 2021 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirilen müzakerelerin ardından, söz konusu tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Başvuru, başvurana ait olan bir arazinin idare (“*Oltu Piyade Alay Komutanlığı*”) tarafından işgal edilmesiyle ilgilidir.

OLAY VE OLGULAR

2. Başvuran, 1970 yılında doğmuştur ve Erzurum'da ikâmet etmektedir. Başvuran, Mahkeme önünde Avukat Y. Dağışan tarafından temsil edilmektedir.

3. Hükümet, Mahkeme önünde Avrupa Konseyi Nezdinde Türkiye Daimi Temsilci Yardımcısı Çağla Pınar Tansu Seçkin ve Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Başvuran, Oltu'da (Erzurum) bulunan 7.480 m²'lik bir arazinin sahibidir.

5. Arazi, tapu kütüğüne 111 ada 10 parsel no.lu taşınmaz olarak tescil edilmiştir.

6. Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2 Eylül 1987 tarihli bir yazı ile, Oltu Belediyesine, askeri güvenlik bölgesinde bulunan taşınmazlarda inşaat yapılmasının yasaklandığına dair kararını bildirmiştir. Kara Kuvvetleri Komutanlığı ayrıca bu bölgede yer alan taşınmazların satışının izne tabi olduğunu eklemiştir.

7. 7 Eylül 1987 tarihinde, başvuranın arazisinin, askeri güvenlik bölgesi içerisinde bulunduğuna dair tapu kaydına şerh düşülmüştür.

8. Askeri güvenlik bölgesinde, 24 Mart 1989 tarihinde bir roket mermisi patlamış ve bu patlama, bir çocuğun ölümüne sebep olmuştur. Dolayısıyla söz konusu bölge, dikenli tel ile çevrilmiştir.

9. 19 Ekim 1999 tarihinde, 7 Eylül 1987 tarihli şerh tapu kaydından silinmiştir. Güvenlik bölgesinde yer alan arazilerin yabancı uyruklu kişilere satılmasının yasaklandığına dair yeni bir şerh eklenmiştir.

10. Başvuran, arazisine askeri makamlar tarafından kamulaştırmasız el atılmış olması sebebiyle uğradığı zararın telafi edilmesi için 18 Mayıs 2000 tarihinde, Oltu Asliye Hukuk Mahkemesi önünde tazminat davası açmıştır.

11. Asliye Hukuk Mahkemesi, 10 Temmuz 2000 tarihinde başvuranın talebini haklı bulmuştur. Asliye Hukuk Mahkemesi, bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verdikten sonra, ihtilaf konusu arazinin 1987 yılından beri askeri güvenlik bölgesi içerisinde yer aldığını, askeri makamların söz konusu bölgeye idari binalar ve nöbetçi kulüpleri inşa ettiklerini, bölgeye giriş için kullanılan ana ve tali yolların kapatıldığını ve bu bölgede inşaat ve tarım faaliyetlerinin yasaklandığını tespit etmiştir. Sonuç olarak Asliye Hukuk Mahkemesi, bilirkişi raporuna dayanarak, ihtilaf konusu arazinin Hazine adına tescil edilmesi karşılığında başvuranın tazminat alma hakkı bulunduğuna hükmetmiştir.

12. İdare bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur.

13. İdarenin talebi üzerine, güvenlik bölgesinde yer alan arazilerin yabancı uyruklu kişilere satılmasının yasaklandığına dair şerh, 8 Kasım 2000 tarihinde tapu kaydından silinmiştir.

14. Yargıtay, 14 Kasım 2000 tarihinde, ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararı bozmuştur. Yargıtay, idarenin ihtilaf konusu taşınmaz hakkında verdiği el koyma kararının kalıcı olmadığı kanaatine varmıştır.

15. Asliye Hukuk Mahkemesi, 20 Haziran 2001 tarihinde, Yargıtay'ın bozma ilamına uymamış; ilk verdiği kararda direnmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi yine idarenin başvuranın mülkiyeti olan araziye el koyduğu kanaatine varmıştır.

16. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 21 Kasım 2001 tarihinde, 20 Haziran 2001 tarihli kararı bozmuştur. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, ihtilaf konusu araziye idare tarafından el konulmasının söz konusu olduğunu ancak bu durumun kalıcı olmadığını ve dolayısıyla kamulaştırma tespitine yol açacak nitelikte bir mülkiyetten yoksun bırakmanın söz konusu olamayacağını belirtmiştir. Nitekim Genel Kurula göre, bir taşınmazın kamulaştırılabilmesi için, kullanım imkânının tamamen ortadan kalkmış olması gerekmektedir. Bununla birlikte, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, başvuranın arazisinin geçici olarak askeri makamlar tarafından kullanılmasının, başvuruyu zarara uğrattığı

ancak başvuranın bu sebeple arazisinin bedelini talep edemeyeceği sonucuna varmıştır.

17. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 8 Mayıs 2002 tarihinde, başvuran tarafından sunulan karar düzeltme talebini reddetmiştir.

18. Asliye Hukuk Mahkemesi, 20 Kasım 2002 tarihinde, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına uyarak, başvuranın talebini reddetmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi kamulaştırmасız el atma sebebiyle tazminat ödenmesine ilişkin koşulların bir araya gelmediği kanaatine varmıştır.

19. Yargıtay, 4 Mart 2003 tarihinde, bu kararı onamıştır.

20. Başvuran, 7 Temmuz 2005 tarihinde, Oltu Asliye Hukuk Mahkemesi önünde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuran, bu talebine dayanak olarak, kararın verildiği tarihte Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından bilinmeyen yeni olguların bulunduğunu ileri sürmüştür.

21. Asliye Hukuk Mahkemesi, 29 Temmuz 2005 tarihinde, başvuranın talebini haklı bulmuştur. Asliye Hukuk Mahkemesi, kararını verdiği tarihte, örneğin askeri makamlar tarafından askeri güvenlik bölgesinde bir mühimmat deposunun inşa edilmesinin veya askeri güvenlik bölgesinde yer alan arazilerin malikleri tarafından fiili ve pratikte yapılacak her türlü inşaat faaliyetinin mutlak suretle yasaklanması gibi dosyada yer alan bazı unsurların, gizlilik kaydı taşıyan belgeler olarak değerlendirildiğini gözlemlemiştir.

22. İdare, bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur.

23. Yargıtay, 6 Haziran 2006 tarihli bir karar ile itiraz edilen kararı bozmuştur. Yargıtay, kamulaştırmасız el atma sebebiyle tazminat ödenmesine ilişkin koşulların bir araya gelmediği kanaatine varmıştır. Yargıtay, başvuranın el atmanın önlenmesi ve arazisinin idare tarafından işgal edilmesi sebebiyle alabileceği kira bedeline ilişkin olarak ecrimisil davası açmasına hiçbir engel bulunmadığını eklemiştir.

24. Yargıtay, 25 Eylül 2006 tarihinde, karar düzeltme talebinin reddedilmesine karar vermiştir.

25. Asliye Hukuk Mahkemesi, 21 Şubat 2007 tarihinde verdiği bir kararla, Yargıtay kararına uygun şekilde karar vermiştir.

26. Yargıtay, 8 Nisan 2008 tarihli bir karar ile bu kararı onamıştır.

27. Yargıtay, 23 Ekim 2008 tarihinde, bu kararla ilgili olarak sunulan karar düzeltme talebinin reddedilmesine karar vermiştir.

28. 23 Ekim 2008 tarihli karar, 17 Aralık 2008 tarihinde başvuranın avukatına tebliğ edilmiştir.

29. Başvuran davanın görüldüğü sırada, 3 Mart 2004 tarihinde, avukatı aracılığıyla Asliye Hukuk Mahkemesi önünde, el atmanın önlenmesi ve arazisinin idare tarafından işgal edilmesi sebebiyle alabileceği kira bedeline ilişkin olarak ecrimisil davası açmıştır.

30. Asliye Hukuk Mahkemesi, 20 Mayıs 2004 tarihinde bilirkişi heyetiyle birlikte arazi keşif incelemesinde bulunmuştur. Bilirkişiler tarafından, başvuranın araziye idareye kiraya vermiş olması durumunda, 3 Mart 1999 tarihinden 3 Mart 2004 tarihine kadar olan işgal süresi için elde edeceği kira bedeli hesaplanmıştır.

31. Asliye Hukuk Mahkemesi, bilirkişi raporunda varılan sonuçlara dayanarak, 29 Eylül 2004 tarihinde başvuranın davasını kabul etmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi, ihtilaf konusu arazinin askeri güvenlik bölgesinde yer alması sebebiyle başvuranın taşınmazını serbetçe kullanamadığı kanaatine varmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi, başvuranın özellikle arazisinin inşa edilebilir nitelikte olmasına rağmen, inşaat faaliyetlerinde bulunamadığını gözlemlemiştir.

32. Yargıtay, 23 Mayıs 2005 tarihinde, kamulaştırmasız el atma için açılan tazminat davasının, idarenin taşınmaza kalıcı olarak el koymamış olması sebebiyle reddedildiği gerekçesiyle, idare tarafından itiraz edilen kararı bozmuştur.

33. İlk derece mahkemesi, 29 Temmuz 2005 tarihinde, bozma ilamına dayanarak direnme kararı vermiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi, bu talebin konusunun başvuran tarafından daha önce sunulan talepten farklı olduğunu

ve başvuranın, askeri makamlar tarafından arazisinin kullanımının yasaklanması sebebiyle bir zarara uğradığını ileri sürmüştür.

34. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 21 Aralık 2005 tarihinde, 29 Temmuz 2005 tarihli kararı onamıştır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, arazinin askeri bölge olarak belirlendiğini ve dikenli tel ile çevrildiğini, bu bölgede inşaat yapımının yasaklandığını, bölgeye giriş için kullanılan ana ve tali yolların kapatıldığını ve dolayısıyla bu bölgede yer alan arazi maliklerinin, bu geçici durum sürdüğü müddetçe taşınmazlarını özgürce kullanamayacaklarını tespit etmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından ödenmesine hükmedilen tazminat bedelinin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla dava dosyasını, Yargıtay 5. Hukuk Dairesine sevk etmiştir.

35. Yargıtay, kararını 2 Mayıs 2006 tarihinde vermiş ve başvurana ödenmesine hükmedilen tazminat bedeline ilişkin olarak 29 Temmuz 2005 tarihli kararı bozmuştur. Yargıtay bu bağlamda, tazminat miktarının, komşu arazilerin maliklerinin aldıkları ecrimisil bedelleri ile karşılaştırılarak hesaplanmış olması gerektiği kanaatine varmıştır.

36. Asliye Hukuk Mahkemesi, 10 Ekim 2006 tarihinde, başvuranın hak ettiği tazminat miktarının hesaplanabilmesi için başvurandan kıyas emsal unsurlarını mahkemeye sunmasını talep etmiştir.

37. Başvuran, arazisinin askeri makamlar tarafından işgal edilmesinin, mahkemeler tarafından, özellikle Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun kararıyla kesin olarak ve birçok defa tespit edildiğini, idarenin komşu parseller üzerinde askeri ve idari binalar inşa etmiş olduğunu, bu koşullarda örnek kira sözleşmelerini sunmasının mümkün olmadığını ve alması gereken tazminat bedelinin hesaplanması için gerekli araştırmaları yapmanın Asliye Hukuk Mahkemesinin görevi olduğunu hatırlatmıştır. Başvuran, idarenin 111 no.lu adanın 9 no.lu komşu parselini otopark olarak kullandığını ve Oltu Belediyesinin veya diğer yetkili idarenin, bu araziye otopark olarak kiraya vermiş olması durumunda alacağı kiraya ilişkin genel bir meblağ belirleyebileceğini eklemiştir.

38. Özel toplu taşıma faaliyeti yürüten Oltu Ticaret Odası, 3 Temmuz 2007 tarihinde, otopark olarak kullanılan bir arazinin değerini belirlemek için referans olarak gösterilebilecek herhangi bir ölçek bulunmadığını beyan etmiştir.

39. Oltu Piyade Alay Komutanlığı, 7 Haziran 2007 tarihinde söz konusu otopark alanının, ücretsiz olarak askeri personele tahsis edildiğini belirtmiştir.

40. Başvuran, 28 Kasım 2007 ve 16 Nisan 2008 tarihli duruşmalarda, avukatı aracılığıyla, arazisine idare tarafından el konulduğunun tespit edildiğini ve hâkimin basitçe genel araştırma yetkilerini kullanarak, özellikle yetkili idareden uğradığı zararın gerçek bedelini değerlendirebileceği her türlü belgeyi ibraz etmesini talep ederek, kanaatini oluşturmasını sağlayacak unsurları yasal yollarla temin etmek için uygun olan bütün önlemleri almakla görevli olduğunu ileri sürmüştür.

41. Asliye Hukuk Mahkemesi, 16 Nisan 2008 tarihli duruşma sonucunda, başvuranın arazisinin idare tarafından işgal edildiği sürecin başladığı tarihe ve maruz kaldığını iddia ettiği zararın miktarına ilişkin delil unsuru ibraz edemediği gerekçesiyle başvuranın talebini reddetmiştir.

42. Yargıtay, 11 Kasım 2008 tarihinde, kanuna ve usule uygun olduğu gerekçesiyle bu kararı onamıştır.

43. Yargıtay, 28 Mayıs 2009 tarihinde, başvuran tarafından sunulan karar düzeltme talebini reddetmiştir. Bu karar, 30 Eylül 2009 tarihinde başvurana tebliğ edilmiştir.

44. Diğer taraftan, başvuran bu iki başvuru ile eş zamanlı olarak, 8 Ocak 2007 tarihinde, arazisine kamulaştırmasız el atıldığı gerekçesiyle, Milli Savunma Bakanlığına karşı başka bir tazminat davası açmıştır.

45. Oltu Asliye Hukuk Mahkemesi, 13 Nisan 2007 tarihinde, idarenin söz konusu araziye işgal etmediği, araziye giriş ve çıkışın serbest olduğu ve ilgilinin mülkiyet hakkının herhangi bir şekilde ihlal edilmediği veya bu hakkın kullanımının kısıtlanmadığı gerekçesiyle, başvuranın talebini reddetmiştir.

46. Yargıtay, 3 Mart 2008 tarihinde, bu kararı onamıştır. Yargıtay, bu karara karşı sunulan karar düzeltme talebinin reddedilmesine karar vermiştir.

İLGİLİ HUKUKÎ ÇERÇEVE VE İÇ HUKUK UYGULAMASI

I. MÜLKİYET HAKKININ TANINMASI VE İDARENİN SORUMLULUĞU

47. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 35. maddesi şu şekilde hükmetmektedir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

48. Anayasa'nın 125. maddesinin 1. ve 7. fıkraları gereğince,

“İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.

(...)

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.”

49. Bu ilkenin doğal sonucu, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11 ila 13. maddelerinde tanımlanmaktadır. Bu hükümler uyarınca, idarenin bir eyleminden doğan zarar nedeniyle mağdur olduğu kanaatinde olan herkes, iddia edilen eylem tarihinden itibaren bir yıllık bir süre içinde idareye başvurarak tazminat talebinde bulunabilmektedir. Talebin kısmen veya tamamen reddi halinde veyahut talep hakkında altmış günlük bir süre içinde cevap verilmediği takdirde, mağdur idare mahkemesinde dava açabilmektedir.

50. Türk Medeni Kanunu'nun 683. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki gibidir:

“Bir şeye malik olan kimse, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir.”

II. KAMULAŞTIRMA İŞLEMİNE İLİŞKİN İLKELER

51. Anayasa'nın 46. maddesinin, 4709 sayılı ve 3 Ekim 2001 tarihli Kanun'un 18. maddesiyle değişikliğe uğramış halinin somut olayla ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

“Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir. ”

52. 5 Mayıs 2001 tarihinde, 4650 sayılı Kanunla değiştirilen 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun ilgili hükümleri aşağıdaki şekildedir:

Kamulaştırma Şartları

“Madde 3 - İdareler, kanunlarla yapmak yükümlülüğünde bulundukları kamu hizmetlerinin veya teşebbüslerinin yürütülmesi için gerekli olan taşınmaz malları, kaynakları ve irtifak haklarını; bedellerini (...) peşin olarak (...) kamulaştırma yapabilirler.

(...)

(Ek: 24/4/2001 - 4650/1 md.) İdarelerce yeterli ödenek temin edilmeden kamulaştırma işlemlerine başlanamaz. ”

Satın Alma Usulü

“Madde 8 - İdarelerin, bu Kanuna göre, tapuda kayıtlı olan taşınmaz mallar hakkında yapacağı kamulaştırmalarda satın alma usulünü öncelikle uygulamaları esastır. ”

53. Bu usule göre, kamulaştırmayı yapacak idare tarafından görevlendirilen bilirkişi komisyonu, ilgili taşınmaz karşılığında taşınmazı kamulaştırılacak kişiye önerilmesi gereken miktarı değerlendirir. Taşınmazı kamulaştırılacak kişi ile idare arasında bir anlaşmaya varılması durumunda, tazminat bedeli bu kişiye ancak söz konusu mülkü idare adına tapu siciline kaydetme yetkisi vererek mülkiyet devrine izin vermesi halinde ödenir.

54. Taraflar arasında kamulaştırma bedeli konusunda anlaşmazlık çıkması durumunda, 10. madde uygulanır.

“Kamulaştırma bedelinin mahkemece tespiti ve taşınmaz malın idare adına tescili

Madde 10 “Kamulaştırmanın satın alma usulü ile yapılamaması halinde idare, (...) taşınmaz malın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine müracaat eder ve taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle, bu bedelin, peşin (...) ödenmesi karşılığında, idare adına tesciline karar verilmesini ister.

Mahkeme, idarenin başvuru tarihinden itibaren en geç otuz gün sonrası için belirlediği duruşma gününü, (...) ilan yoluyla tebligat suretiyle bildirerek taşınmaz malikini duruşmaya katılmaya çağırır.

(...)

Mahkemece yapılan duruşmada tarafların bedelde anlaşamamaları halinde hâkim, en geç on gün içinde keşif ve yirmi gün sonrası için de duruşma günü tayin ederek, 15 inci maddede sayılan bilirkişiler marifetiyle ve tüm ilgililerin huzurunda taşınmaz malın değerini tespit için mahallinde keşif yapar.

Bilirkişiler, (...) 11 inci maddedeki esaslar doğrultusunda taşınmaz malın değerini belirten raporlarını on beş gün içinde mahkemeye verirler. Mahkeme bu raporu, duruşma günü beklenmeksizin taraflara tebliğ eder. (...)

Tarafların bedelde anlaşamamaları halinde gerektiğinde hâkim tarafından on beş gün içinde sonuçlandırılmak üzere yeni bir bilirkişi kurulu tayin edilir. Hâkim, tarafların ve bilirkişilerin rapor veya raporları ile beyanlarından yararlanarak adil ve hakkaniyete uygun bir kamulaştırma bedeli tespit eder (...). Mahkemece tespit edilen bu bedel, taşınmaz mal (...) kamulaştırılma bedelidir. (...) Hâkim, kamulaştırma bedeli olarak tespit edilen miktarın (...) bankaya yatırılması ve yatırıldığına dair makbuzun ibraz edilmesi için idareye on beş gün süre verilir. Gereken hallerde bu süre bir defaya mahsus olmak üzere mahkemece uzatılabilir. İdarece, kamulaştırma bedelinin hak sahibi adına yatırıldığına veya hak sahibinin tespit edilemediği durumlarda, (...) mahkemece, taşınmaz malın idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin hak sahibine ödenmesine karar verilir ve bu karar, tapu dairesine ve paranın yatırıldığı bankaya bildirilir. Tescil hükmü kesin olup tarafların bedele ilişkin temyiz hakları saklıdır. (...)

Kamulaştırma bedelinin tespiti esasları:

YAVUZ ÖZDEN/TÜRKİYE KARARI

Madde 11 - 15 inci madde uyarınca oluşturulacak bilirkişi kurulu, kamulaştırılacak taşınmaz mal veya kaynağın bulunduğu yere mahkeme heyeti ile birlikte giderek, hazır bulunan ilgilileri de dinledikten sonra taşınmaz mal veya kaynağın;

a) Cins ve nevini,

b) Yüzölçümünü.

c) Kıymetini etkileyebilecek bütün nitelik ve unsurlarını ve her unsurun ayrı ayrı değerini,

d) Varsa vergi beyanını,

e) Kamulaştırma tarihindeki resmi makamlarca yapılmış kıymet takdirlerini,

f) Arazilerde, taşınmaz mal veya kaynağın kamulaştırma tarihindeki mevkii ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması halinde getireceği net gelirini.

g) Arsalarda, kamulaştırılma gününden önceki özel amacı olmayan emsal satışlara göre satış değerini,

h) Yapılarda, resmi birim fiyatları ve yapı maliyet hesaplarını ve yıpranma payını,

ı) Bedelin tespitinde etkili olacak diğer objektif ölçüleri,

Esas tutarak düzenleyecekleri raporda bütün bu unsurların cevaplarını ayrı ayrı belirtmek suretiyle ve ilgililerin beyanını da dikkate alarak gerekçeli bir değerlendirme raporuna dayalı olarak taşınmaz malın değerini tespit ederler.

Taşınmaz malın değerinin tespitinde, kamulaştırmayı gerektiren imar ve hizmet teşebbüsünün sebep olacağı değer artışları ile ilerisi için düşünülen kullanma şekillerine göre getireceği kâr dikkate alınmaz.

(...)

Bilirkişiler

Madde 15 - (Değişik: 24/4/2001 - 4650/8 md.)

(...)

Bilirkişilerce yapılan değer tespitinde, idarece belgelerin mahkemeye verildiği gün esas tutulur. ”

III.TAZMİNAT KOMİSYONUNUN YETKİLERİ

55. Davalı Hükümet, *Ümmühan Kaplan/Türkiye* (No. 24240/07, §§ 29 ve 74-75, 20 Mart 2012) pilot kararı kapsamında, konu hakkındaki Mahkeme içtihatlarına uyarak, aşırı uzun süren yargılamalara ilişkin yapısal sorunun telafi edilmesi amacıyla *ad hoc* (özel amaçlı) bir başvuru yolu oluşturulmasını taahhüt etmiştir.

56. Bu bağlamda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılmış bazı başvuruların tazminat ödenmek suretiyle çözümüne dair 6384 sayılı Kanun, 19 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunla bir Tazminat Komisyonu oluşturulmuş ve yargılamanın süresine ilişkin davalar ile yargı kararlarının icra edilmemesine veya kısmen ya da geç icra edilmesine ilişkin davalarda tazminat ödenmesine yönelik olarak izlenmesi gereken ilkeler ve süreç açıklanmıştır.

57. Tazminat Komisyonunun yetkileri daha sonra başka konularla özellikle orman arazisi konusunda genişletilmiştir. Bakanlar Kurulu, 9 Mart 2016 tarihli bir kararla, dava konusu edilen taşınmazın orman arazisi olduğu gerekçesiyle tapu belgesinin iptal edilmesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkin başvuruları da kapsayacak şekilde Tazminat Komisyonunun yetkilerinin konu yönünden genişletilmesine karar vermiştir (bk. Demir/Türkiye (k.k.), no. 9161/07, § 36 *sonu*, 15 Ekim 2019).

58. Komisyonun yetkileri, 7 Mart 2019 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yeniden genişletilmiştir. Mahkeme'nin 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğini tespit ettiği durumlarda, Sözleşme'nin 41. maddesi alanında maddi ve/veya manevi tazminat konusunda karar vermek üzere Komisyonu görevlendirdiğinde, söz konusu tarihten itibaren Komisyon bir tazminat ödenmesine hükmedebilmektedir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME'YE EK 1 NO.LU PROTOKOLÜN 1. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

59. Başvuran, idareyi arazisini kendisine en azından bir tazminat ödemeksizin ve usulüne uygun şekilde bir kamulaştırma kararı verilmeksizin işgal etmekle suçlayarak, mülkiyete saygı hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmektedir. Başvuran, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesini ileri sürmektedir, bu hüküm aşağıdaki gibidir:

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.”

60. Hükümet, bu iddiaya itiraz etmektedir.

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

61. Hükümet, Mahkemeyi, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermeye davet etmektedir. Hükümet Mahkemeye, ihtilaf konusu arazinin başvuran tarafından kullanımına ilişkin ek belgeler sunmakta ve kendisine göre, ilgilinin, davanın çözüme kavuşturulması için gerekli olan bu belgeleri Mahkeme'nin bilgisine sunmadığını belirtmektedir. Burada, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen "*çiftçi kayıt belgesi*" ile 2002 ila 2018 yılları arasında çiftçilere destek paketine ilişkin belgeler söz konusudur.

62. Ardından Hükümet, Mahkemeyi, başvuranın mağdur sıfatının bulunmadığı gerekçesiyle, başvuruyu reddetmeye davet etmektedir. Hükümet, askeri makamlar tarafından tapu kaydına eklenen şerhlerin, arazinin tarım arazisi olarak kullanımına hiçbir kısıtlama getirilmeyecek şekilde kaldırıldığını açıklamaktadır. Dolayısıyla Hükümet, başvuranın Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında mağdur sıfatına haiz olmadığı ve başvurunun Sözleşme hükümlerine *kişi yönünden (ratione personae)* uygun olmadığı kanaatindedir.

63. Hükümet ayrıca, başvuran tarafından Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen altı aylık süre kuralına da riayet edilmediği yönünde itirazda bulunmaktadır. Hükümet bu bağlamda, Yargıtay'ın 23 Ekim 2008 tarihli kararının iç hukukta verilen nihai karar olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

64. Hükümet son olarak, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğunu ileri sürmektedir. Hükümete göre, başvuran ulusal mahkemeler önünde maruz kaldığını iddia ettiği zarara ilişkin kanıt gösterememiştir.

65. Mahkeme, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi uyarınca, bir başvurunun, bilhassa kasıtlı olarak asılsız olaylara dayandırılması hâlinde, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddedilebileceğini hatırlatmaktadır (bk. *Gross/İsviçre* [BD], no. 67810/10, § 28, AİHM 2014; *Kerechashvili/Gürcistan* (k.k.), no. 5667/02, 2 Mayıs 2006; *Miroşubovs ve Diğerleri/Letonya*, no. 798/05, § 63, 15 Eylül 2009 ve *Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano/İtalya* [BD], no. 38433/09, § 97, AİHM 2012). Eksik ve dolayısıyla yanıltıcı bilgiler verilmesi de, özellikle söz konusu bilgilerin davanın temeliyle ilgili olması ve bu bilgilerin paylaşılmamasına dair yeterli bir açıklamanın sunulmamış olması hâlinde, başvuru hakkının kötüye kullanılması anlamına gelebilir (bk. *Hüttner/Almanya* (k.k.), no. 23130/04, 9 Haziran 2006; *Predescu/Romanya*, no. 21447/03, §§ 25-26, 2 Aralık 2008 ve *Kowal/Polonya* (k.k.), no. 2912/11, 18 Eylül 2012). Mahkeme önündeki yargılama sırasında yeni ve önemli

gelişmeler meydana gelmişse ve başvuran Mahkeme İç Tüzüğü'nün 47. maddesinin 6. fıkrasında yer alan açık yükümlülüğe rağmen, bu bilgiyi Mahkeme'ye açıklamamak suretiyle Mahkeme'nin olaylar hakkında tam bir bilgiye sahip olarak karar vermesini engellediğinde, bu durum da başvuru hakkının kötüye kullanılması anlamına gelebilmektedir (bk. yukarıda anılan *Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano*, § 97 ve yukarıda anılan *Miroşubovs ve diğerleri*, § 63). Ancak, böyle durumlarda dahi, Mahkemeyi yanıltmaya yönelik niyetin her zaman yeterli açıklıkla ortaya koyulması gerekmektedir (bk. *Al-Nashif/Bulgaristan*, no. 50963/99, § 89, 20 Haziran 2002; *Melnik/Ukrayna*, no. 72286/01, §§ 58-60, 28 Mart 2006; *Nold/Almanya*, no. 27250/02, § 87, 29 Haziran 2006 ve yukarıda anılan *Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano*, § 97).

66. Somut olayda, Mahkeme, başvuranın başvuru formunda şikâyetleriyle ilgili tüm bilgileri verdiğini kaydetmektedir. Mahkeme, davanın değerlendirilmesi açısından esas teşkil edecek bilgilere sahiptir. Hükümet tarafından dosyaya konulan ek belgelerden, başvuranın somut olayda bireysel başvuru hakkını kötüye kullandığı sonucuna varılamaz. Bu nedenle, Hükümetin konuyla ilgili itirazı reddedilmelidir.

67. Mahkeme, başvuranın mağdur sıfatıyla ilgili olarak, yerleşik içtihadı uyarınca, ulusal makamlar ya açıkça ya da özü itibarıyla Sözleşme ihlalinin kabul edip akabinde telafi etmedikçe, başvuranın lehindeki bir karar veya tedbirin ilke olarak “mağdur” sıfatının ortadan kalkması için yeterli olmadığını hatırlatmaktadır (bk. *Murray/Hollanda* [BD], no. 10511/10, § 83, 26 Nisan 2016). Ancak, somut olayda bu türden bir durumun söz konusu olmadığını gözlemlemektedir. Taşınmazın askeri bölgede olduğuna dair şerhin tapu kütüğünden silinmiş olması tek başına, başvuranın iddia ettiği Sözleşme kapsamındaki hak ihlallerinin, özü itibarıyla dahi olsa, kabul edildiği anlamına gelemez ve iyileştirici tedbir olarak görülemez. Sonuç olarak, Hükümetin bu bağlamda sunduğu itiraz da reddedilmelidir.

68. Hükümetin, altı aylık süre kuralına riayet edilmemesi bağlamındaki itirazı ile ilgili olarak Mahkeme, iç hukuktaki yargılamanın, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, başvuruların kullanmaları gereken ve dolayısıyla altı aylık sürenin hesaplanmasında dikkate alınması gereken etkin bir hukuk yolu teşkil edip etmediğinin belirlenmesi için, başvuranın şikâyeti, söz konusu Sözleşme hükmünün Devlete yüklediği yükümlülüklerin kapsamı, davalı Devlette mevcut olan hukuk yolları ve davaya özgü koşulların da aralarında bulunduğu bazı faktörlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır (*Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], no. 56080/13, § 134, 19 Aralık 2017). Somut olayda, başvuran haklarını savunmak için Türk hukuk sisteminin kendisine sunduğu tüm hukuk yollarını kullanmıştır. Mahkeme'ye göre, başvuran tarafından açılan davaların hiçbirisi, 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi bağlamındaki şikâyet ile ilgili olarak etkili bir tazminat ödenmesini sağlamak için gereken güç veya yetkiye sahip olmayan bir mercie uygunsuz ya da usulsüz şekilde yöneltilmiş olarak değerlendirilemez. Ayrıca, başvuran tarafından yapılan başvuruların başından itibaren başarısız oldukları da gösterilmemiştir; bu nedenle altı aylık süre hesaplanırken bunlar dikkate alınmamalıdır. Başvuran, 28 Mayıs 2009 tarihinde Yargıtay tarafından verilen kararın tebliğinden itibaren altı aylık süre içinde Mahkeme'ye başvuruda bulunduğu için, başvuru vaktinden sonra sunulmamıştır.

69. Öte yandan Mahkeme, başvuranın şikâyetlerinin Sözleşmenin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve başka hiçbir kabul edilemezlik engeline takılmadığı kanaatine varmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetlerin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

70. Başvuran, davanın koşullarının Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesini ihlal ettiğini ileri sürmektedir.

71. Hükümet, başvuranın mülkünün askeri bölgede bulunduğunu; ancak bu durumun, ilgilinin, mülkünü kullanmasını engellemediğini kabul etmektedir. Tapu kütüğünde, taşınmazın tarım arazisi olarak kullanılmasını kısıtlayan herhangi bir şerh bulunmadığını ileri sürmektedir. Bu koşullar altında, idarenin, başvuranın mülkünü kamulaştırma zorunluluğunun bulunmadığını eklemektedir. 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin gereksinimlerinden dolayı, başvuranın mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesi hakkına herhangi bir müdahalenin olmadığı sonucuna varmaktadır.

72. Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin yapısına, bu hükmün içerdiği üç ayrı kurala ve kamulaştırma tedbirinin yerine getirmesi gereken koşullara ilişkin yerleşik içtihadına atıfta bulunmaktadır (bk. diğer birçok karar arasında, *Vistiņš ve Perepjolkins/Letonya* [BD], no. 71243/01, §§ 93-94, 25 Ekim 2012).

73. Mahkeme, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun şu tespitlerde bulunduğunu gözlemlemektedir (yukarıda 34. paragraf):

- i. İhtilaf konusu bölge, askeri bölge olarak sınıflandırılmıştır;
- ii. Dikenli tel ile çevrilmiştir;
- iii. Bu bölgede inşaat yapımı yasaklanmıştır;
- iv. Bölgeye giriş için kullanılan ana ve tali yollar kapatılmıştır.

74. Yüksek Mahkeme, askeri bölgede bulunan taşınmazların maliklerinin, bu geçici durum devam ettiği müddetçe mülklerini özgürce kullanamayacakları kanaatine varmıştır. Ayrıca Asliye Hukuk Mahkemesi, taşınmazın kullanımına bir kısıtlama getirilip getirilmediği konusunu kararında incelemiş olması sebebiyle, yalnızca kendisi tarafından ödenmesine hükmedilen tazminat miktarının doğruluğunun incelenmesi

amacıyla dava dosyasının Yargıtay 5. Hukuk Dairesine gönderilmesine karar vermiştir.

75. Mahkeme, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun tespitine dayanarak, İdarenin, başvuranın taşınmazına geçici bir süreliğine de olsa el koyduğu kanaatine varmaktadır. Başka bir ifadeyle, Hükümetin ileri sürdüğünün aksine, başvuran, ihtilaf konusu dönem boyunca taşınmazının İdare tarafından işgal edilmesi nedeniyle mülkünden yoksun bırakılmıştır. Başvuran, söz konusu taşınmaza ilişkin olarak sahip olduğu tapu belgesinin hiçbir zaman resmi olarak iptal edilmemiş olmasına rağmen, aslında, bu belgeye bağlı olarak kendisine tanınan tüm ayrıcalıklardan belirsiz bir süreliğine, dolayısıyla bu sürenin ne zaman sona ereceğine dair somut bir beklentisi bulunmaksızın yoksun bırakılmıştır.

76. Başvuranın çiftçi olarak kayıtlı olması ve çiftçilere yönelik yardım programından yararlanmış olması, genellikle taşınmaz tapusuna bağlı hakları kullanamadığını tespitini değiştirmemektedir. Bunun yanı sıra, Hükümet tarafından iletilen belgeler, ihtilaf konusu parselin tarımsal amaçlarla kullanılmasının fiilen mümkün olduğu veya başvuranın çiftçilere yönelik yardım programından fiilen yararlanabildiği sonucuna varılmasına imkân vermemektedir.

77. Dolayısıyla Mahkeme, Hükümetin, başvuranın askeri bölge içinde kalan taşınmazının durumunun, 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ikinci cümlesi anlamında, mülkünden yoksun bırakma etkisine sahip olmayacağı yönündeki iddiasını kabul etmemektedir.

78. Mahkeme bunun yanı sıra, söz konusu maddenin, her şeyden önce ve bilhassa, kamu makamları tarafından mülkiyet hakkına yapılan her türlü müdahalenin yasal olmasını gerektirdiğini hatırlatmaktadır (*Vistiņš ve Perepjolkins/Letonya* [BD], no. 71243/01, § 94). Nitekim bu maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ancak “*yasada öngörülen koşullara uygun olarak*” mal ve mülkten yoksun bırakmaya izin vermektedir. Ayrıca, demokratik bir toplumun temel ilkelerinden biri olan hukukun üstünlüğü,

Sözleşme hükümlerinin tamamından ayrılamaz bir kavramdır (*Eski Yunan Kralı ve diğerleri/Yunanistan* [BD], no. 25701/94, § 79, AİHM 2000-XII ve *Broniowski/Polonya* [BD], no. 31443/96, § 147, AİHM 2004-V).

79. Nitekim kamulaştırmaz el atma, idareye taşınmaz malı işgal etme ve taşınmaz malın, mülkiyet devrine ilişkin en ufak bir resmi işlem ve beyan olmaksızın, nihai olarak kamu mirasına (Hazine) katıldığı kanaatine varılacak şekilde, bu mülkün kullanım amacını geri döndürülemez şekilde değiştirme imkânı vermektedir (*Sarıca ve Dilaver/Türkiye*, no. 11765/05, § 43, 27 Mayıs 2010). İdareye resmi kamulaştırma kurallarının ötesine geçme imkânı sağlayan böyle bir uygulama, kişilerin öngörülemez ve keyfi durumlarla karşılaşma tehlikesi taşımaktadır. Söz konusu uygulama, yeterli derecede hukuki güvence temin edecek ve gerektiği şekilde gerçekleştirilen bir kamulaştırmanın alternatifini oluşturacak nitelikte değildir (*Scordino /İtalya* (n° 3), n° 43662/98, § 89, 17 Mayıs 2005, *Guiso-Gallisay/İtalya*, no. 58858/00, § 87, 8 Aralık 2005 ve *Halil Göçmen/Türkiye*, no. 24883/07, § 32, 12 Kasım 2013).

80. Somut olayda Mahkeme, başvuranın, taşınmazının bulunduğu bölgenin yetkililer tarafından askeri bölge olarak sınıflandırılması sonrasında, taşınmazının hâkimiyetini kaybettiğini gözlemlemektedir. İdare, resmi kamulaştırmayı düzenleyen kurallara aykırı olarak ve bu bağlamda tazminat ödemeden başvuranın taşınmazına el koymuştur.

81. Mevcut davada, resmi bir kamulaştırmanın Kamulaştırma Kanunu ile belirlenen farklı aşamalarına (yukarıda 51-54. paragraflar) İdare tarafından riayet edilmediğinin tespit edilmesi gerekmektedir.

82. Mahkeme, davanın koşullarında, İdarenin yasal olarak başvuranın mülkünü kamulaştırmak zorunda kaldığı ya da en azından, taşınmazın askeri yetkililer tarafından işgalinin gerçekten geçici olduğunu var sayarak, her halükarda ilgilinin maruz kaldığı zararı tazmin etmesi gerektiğini düşünmektedir. Ancak başvuran, tapu senedine bağlı hakların kaybedilmesi nedeniyle herhangi bir tazminat almamıştır.

83. Mahkeme, mülkün değeriyle orantılı makul bir tazminat ödenmediği sürece mülkiyetten yoksun bırakılmanın genelde aşırı bir ihlal teşkil edeceğini ve hiçbir tazminat ödenmemesinin Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında yalnızca istisnai koşullarda haklı gösterilebileceğini hatırlatmaktadır (*Jahn ve diğerleri/Almanya*, no. 46720/99 ve diğer 2 başvuru, § 111, AİHM 2005-VI ve yukarıda anılan *Vistiņš ve Perepjolkins/Letonya*, § 36).

84. Mahkeme, Hükümetin tazminat ödenmemesini haklı göstermek için herhangi bir istisnai koşul ileri sürmediği kanaatine varmaktadır.

85. Mahkeme ayrıca, haklarını savunmak ve tazminat almak için mahkemeye başvurmak zorunda kalan başvuranın, çeşitli mahkeme kararları arasında makul bir tutarlılık olmasını beklemeye hakkı olduğu (*Gereksar ve diğerleri/Türkiye*, no. 34764/05 ve diğer 3 başvuru, § 57, 1 Şubat 2011) ve bilhassa Oltu Asliye Hukuk Mahkemesinin olay ve olguları tespit ederken makul ve adil bir yaklaşım benimsediği ve bilhassa Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından belirtilen olgusal unsurları dikkate almama gerekçelerini açıkladığı kanısındadır.

86. Ayrıca, Asliye Hukuk Mahkemesinden, İdarenin ihtilaf konusu taşınmaza el koyması önceden mahkeme kararıyla belirlenmiş olmasına rağmen, ispat yükünü tamamen başvurana yüklemek yerine, başvuranın maruz kaldığı zararı değerlendirmek için bağımsız ve karşıt bilirkişi raporu talep ederek kendi tespitlerini yapması makul olarak beklenebilir.

87. Bu değerlendirmeler ışığında, Mahkeme bir yandan, söz konusu durumun idareye, başvuranın zararına olacak şekilde, taşınmazın kanunsuz olarak işgalinden istifade etmeye imkân verdiği, diğer yandan bu ihtilaf konusu müdahalenin yasallık ilkesiyle uyumlu olmadığı ve başvuranın mülkiyetine saygı gösterilmesi hakkını ihlal ettiği kanaatine varmaktadır. Son olarak, Devlet tarafından uygulamaya konulan yasal çerçevenin, başvurana, 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesiyle taahhüt edilen haklarına riayet edilmesine imkân tanıyan bir mekanizma sağlamadığı kanaatindedir.

88. Dolayısıyla, Sözleşme'nin bu hükmü ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

89. Sözleşme'nin 41. maddesi uyarınca,

“Eğer Mahkeme, işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

90. Başvuran, maruz kaldığı maddi zarar karşılığında 200.000 Türk lirası (TRY) ve manevi zarar karşılığında 200.000 TRY talep etmektedir.

91. Hükümet, yukarıda anılan *Kaynar ve diğerleri* kararına atıfta bulunarak, Mahkemeyi, tazminat konusunu Tazminat Komisyonuna sevk etmeye davet etmektedir.

92. Mahkeme, Türk Hükümetinin Tazminat Komisyonunun yetkilerini genişletmeye yönelik girişiminin, Sözleşme tarafından kurulan insan haklarını koruma mekanizmasının ikincil niteliğini güçlendirdiğini ve Mahkeme ve Bakanlar Komitesi için, kendilerine sırasıyla Sözleşme'nin 41 ve 46. maddelerinin yüklediği görevlerin yerine getirilmesini kolaylaştırdığını hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Kaynar ve diğerleri*, § 73).

93. Mahkeme, başvuran tarafından maruz kalınan zararlar ilgili yapılacak değerlendirmenin karmaşık olduğunu ve kendisinin bu konuyu makul olarak çözüme kavuşturmasına imkân verebilecek araçlara sahip olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme, daha önce mülkiyet hakkına ilişkin olarak Türkiye aleyhine açılan birçok davada, bu türden bir değerlendirmenin yapılmasının, ulusal ve hatta yerel bağlamlarla oldukça yakından ilgili olması ve belirli bir uzmanlık gerektirmesi sebebiyle, objektif olarak neredeyse imkânsız olduğunu tespit ettiğini hatırlatmaktadır (*ibidem*, § 76).

94. Mahkeme, ulusal mahkemelerin maruz kalınan zararı değerlendirmek için kesinlikle kendisinden daha iyi bir konumda olduğunu ve Sözleşme'nin

ihlalin sonlandırmak ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeterli hukuki ve teknik imkânlara sahip olduğu kanaatindedir.

95. Mahkeme bu koşullarda, kesinleşmiş kararının tebliğ edilmesinden itibaren bir ay içerisinde Tazminat Komisyonuna yapılacak bir başvurunun, idare tarafından tazminat ödenmesiyle sonuçlanabileceği ve bu başvurunun Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1.maddesi bakımından tespit edilen ihlalin telafi edilmesi için uygun bir yol teşkil ettiği kanaatine varmaktadır (*ibidem*, § 127).

96. Mahkeme, yukarıda belirtilenler ışığında, ulusal hukukun artık tespit edilen ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırmaya imkân verdiği sonucuna varmakta ve bu sebeple, başvuran tarafından bu bağlamda sunulan talep hakkında karar vermeye yer olmadığı kanaatine varmaktadır. Dolayısıyla Mahkeme, başvurunun incelenmesine devam edilmesinin gerekli olmadığı kanaatindedir (Sözleşme'nin 37. maddesinin 1. fıkrasının c) bendi). Mahkeme ayrıca, somut olayda Sözleşme ve Protokolleri tarafından güvence altına alınan insan haklarına saygı gösterilmesine ilişkin olarak başvurunun incelenmesinin devamını gerektiren özel koşulların bulunmadığı görüşündedir (Sözleşme'nin 37. maddesinin 1. fıkrasının sonu (*in fine*)). Diğer taraftan, Mahkemenin varmış olduğu sonuca göre, şayet Mahkeme koşullar gerektirirse, Sözleşme'nin 37. maddesinin 2. fıkrası uyarınca bir başvurunun yeniden kayda alınmasına karar verilebileceği hususu da dikkate alınmaktadır (*ibidem*, § 130).

97. Dolayısıyla davanın, Sözleşme'nin 41. maddesinin uygulanmasına ilişkin kısmının kayıttan düşürülmesine karar vermiştir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna,
2. Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1.maddesinin ihlal edildiğine,
3. Davanın, Sözleşme'nin 41. maddesinin uygulanmasına ilişkin kısmının kayıttan düşürülmesine karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları gereğince 14 Eylül 2021 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Jon Fridrik Kjølbro
Başkan